

despre Cioran și fascinația nebuniei

Dan C. Mihăilescu, n. 1953, este critic și istoric literar. Absolvent al Facultății de Limba și Literatura Română, Universitatea din București, 1976. Cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” (1980–2003), secretar de redacție al *Revistei de istorie și teorie literară* (1983–1986), editorul suplimentului *Litere, arte, idei* al ziarului *Cotidianul* (1991–1996, 2001–2004), iar din anul 2000 realizatorul emisiunii *Omul care aduce cartea*, la ProTV (Premiul Consiliului Național al Audiovizualului în 2003).

Cronicar literar la revistele *Transilvania* (1983–1989), 22 (1994–2000) și *Ziarul de duminică* (2001–2006), apoi la *Jurnalul național* (2006–2007) și *Evenimentul zilei* (din 2007 până în prezent).

Debutul editorial în 1982, cu volumul *Perspective eminesciene* (Premiul de Debut al Uniunii Scriitorilor, reeditare Humanitas, 2006), urmat de *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, 1984, *Întrebările poeziei*, 1989, *Stângăcii de dreapta*, 1999, *București. Carte de bucăți*, 2003, *Scrieri de plăcere*, 2004, *Literatura română în postceașism* (vol. I, 2004, vol. II, 2006, vol. III, 2007), *Îndreptări de stânga*, 2005, *Viață literară* (vol. I, 2005, vol. II, 2006), *Dansând pe ruine*, 2006, *Idei cu zînți*, 2008, *Despre omul din scrisori. Mihai Eminescu*, 2009.

Prezențe în volume colective (dicționare, antologii etc.) din țară și străinătate, peste treizeci de prefețe, postfețe, antologii, ediții (de la I.L. Caragiale, Mircea Eliade, E.M. Cioran, Sextil Pușcariu și F. Brunea-Fox la Haig Acterian, Ioan Petru Culianu, Valeriu Anania, Sorin Mărculescu, Constanța Buzea și Ioan Es. Pop).

A tradus la Humanitas trei cărți de Jean-François Revel (*Cunoașterea inutilă*, 1993, *Revirimentul democrației*, 1994, *Obsesia antiamericană*, 2004), teatru complet de Eugène Ionesco, în cinci volume, la Editura Univers (1993–1998, Premiul Uniunii Scriitorilor), *Sfârșitul imperiului*, de Emmanuel Todd, *Uniunea Europeană... o nouă URSS?*, de Vladimir Bukovski ș.a.

A primit Premiul Uniunii Scriitorilor, al Asociației Scriitorilor din București, Radio România Cultural, Radio București, premiile revistelor *Transilvania*, *Flacăra*, *Ateneu*, *Cuvântul*, *Tribuna*, *Lucafățul* ș.a.

dan c.
mihăilescu

despre cioran
și fascinația nebuniei

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Lidia Bodea
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Pop
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la „Monitorul Oficial” R.A.

© HUMANITAS, 2010

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MIHĂILESCU, DAN C.**

Despre Cioran și fascinația nebuniei / Dan C. Mihăilescu. –
București: Humanitas, 2010
ISBN 978-973-50-2690-5
821.135.1.09 Cioran, E.

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

„Adevărul despre un autor e de căutat
mai degrabă în corespondența decât
în opera sa.“

E.M. Cioran¹

1. E.M. Cioran, „Manie epistolară“, în *NRF* nr. 489, octombrie 1993. Am pus acest text ca introducere la vol. *Scrisori către cei de-acasă*, stabilirea și transcrierea textului de Gabriel Liiceanu și Theodor Enescu, trad. rom. de Tania Radu, ediție, note și indici de Dan C. Mihăilescu, Humanitas, București, 1995, reed. 2004, 2010.

Despre Cioran în casa lui Noica

Excitantă întâmplare: încep această carte despre corespondența lui Cioran astăzi, 23 iulie 2009, în „cabana” lui Noica (nr. 12) de la Păltiniș. Mai precis: în camera în care lucra Gabriel Liiceanu acolo, acum douăzeci de ani.

Grație bunăvoinței Fundației Humanitas Aqua Forte, în săptămâna petrecută tot aici în vara lui 2008, am dus la capăt textul pentru volumul omagial Andrei Pleșu¹, împreună cu evocarea lui Noica din cartea lansată de Humanitas la Bookfestul din vara lui 2009.²

1. Dan C. Mihăilescu, „Alchimia contrariilor și Ideea românească”, în Mihail Neamțu și Bogdan Tătaru-Cazaban, coord., *O filozofie a intervalului. În onorem Andrei Pleșu*, Humanitas, București, 2009, pp. 102–121.

2. Dan C. Mihăilescu, „Fiți înfricoșător de buni”, în *Despre Noica...*, Humanitas, București, 2009.

Îmi dau seama că exact peste două zile Noica ar fi împlinit o sută de ani!

Să stau chiar acum înconjurat de câteva zeci de volume de – și despre – autorul *Schimbarii la față a României* perete-n perete cu chilia celui care a scris *Rostirea filozofică românească*, la câțiva kilometri de Rășinari și Coasta Boacii, la doi pași de Șanta și Gura Râului este o experiență tulburătoare. Pentru mine, aproape hipnotică. Alipesc instinctiv secvențe din întâlnirea cu Noica în Păltinișul lui octombrie 1982 și din vizita făcută lui Cioran la Paris, în octombrie 1990.¹ Deși integral și violent antinomici ca temperament, concepții, opțiuni, Noica și Cioran sunt „a filei două fețe”, din unghiul Ideii românești.

Cu toate că absolut totul îi despărțea – de la idei, etică, fire și destin la (non)sistem, deprinderi sociale și stil epistolar –, logicianul și misticul, lucidul pragmatic și iraționalul

1. „La Paris, cu *Silogismele amărăciunii*”, în Dan C. Mihăilescu, *Îndreptări de stânga*, Humanitas, București, 2005, pp. 157–165.

furibund, optimistul cumpănit și pesimistul efervescent, flegmaticul și colericul, înțeleptul și fanaticul, echilibratul și anarhistul – cei doi ajungeau să consune perfect în fața oricărei juvenile energii exacerbate, aflată în aprigă căutare de sine.

„Turul Păltinișului” cu Noica, într-o dimineață brumos înghețată, copleșită de verdicte casante, eviscerante pentru iremediabilul „lăutar” care eram. Plimbarea agitată cu Cioran în Jardin de Luxembourg, în care senzația de plinătate provenea tocmai din etalarea vacuității. Calmul patern, ironic înduioșat și mucalit înțelegător al unuia. Trepidația neliniștitoare – smintind orice așteptare, prejudecată, ierarhie și direcționare – a celuilalt.

Efect invers: efasându-mi traseele și spulberându-mi utopia, Noica – altminteri omul rotundului, al buclei și isprăvilor „fără rest” – m-a pustiit și m-a pierdut definitiv din herghelia trăpașilor săi „mâncători de jăratec”. Cioran, dimpotrivă: tocmai el, distructivul,

omul destrămărilor și sfâșierilor, cel pentru care rostul ființei provine din chiar lipsa ei de teme, sens, finalitate – tocmai dinspre el aveau să mă năvălească energia, patosul creativ, furia afirmării.¹ Pe scurt, plinul m-a eviscerat, vidul m-a împlinit.

La Noica mă dusesem cu un noian de așteptări și am plecat ca o teacă fără sabie. În fața lui Cioran mă crezusem sceptic, vindecat de iluzii, un „suflet apostat”, pentru ca în final să mă văd încărcat de motivații,

1. Despre „vitalismul contrariant” al lui Cioran v. și Fernando Savater, „21, rue de l’Odéon”, în *Cahiers de L’Herne* nr. 90, *Cioran*, Paris 2009, ediție de Laurence Tacou și Vincent Piednoir, p. 345. „Lectura marilor furibunzi ai veacului nostru, precum Céline, Thomas Bernhard, Fernando Vallejo sau – ceva mai departe – Pío Baroja, mi s-a părut mult mai *tonifiantă* decât lecturile din opera optimiștilor bine echilibrați.” Cioran este citat în context ca „ultimul romantic, tragic și ironic, totodată” și ca un dandy (afirmație la care vom reveni). De altfel, vitalitatea omului contrastând nihilismului operei a fost constant subliniată de toți cei care l-au cunoscut (și mai ales vizitat) pe Cioran.

contaminat de febrilitatea lui, cea care – deși pronă negativul și postula nimicnicia – avea un amețitor efect de împlinire. O împlinire... devastatoare, adevărat, dar nu mai puțin intensă și revelatoare.

Două destine aflate așadar într-o *armonioasă antinomie*, dacă mi se îngăduie formula. O complementaritate perfectă ca eficiență, precum în cazul relației Eminescu–Caragiale. Și asta mai cu seamă din perspectiva energiei naționale.

„Dragă Dinu, îi scrie Cioran lui Noica în ianuarie 1970¹, Cumpănind bine lucrurile, dintre noi tu ești singurul care ai făcut cea mai bună alegere. Nu te poți împlini decât aproape de originile tale. Este ceea ce ai căutat tu neconținut, cu încăpățănare și rigoare. E drept că o astfel de statornicie a cerut sacrificii, pe care nu ai de ce să le regreti acum, din moment ce ele erau, pe cât se pare, înscrise de la bun început în destinul tău, și care

1. *Scrisori către cei de-acasă*, ed. cit., p. 310.

până la urmă s-au dovedit fertile. Nu știu dacă la tine e vorba de preștiință sau de instinct – cert e că tu ai înțeles dintotdeauna ceea ce mie mi s-a părut multă vreme o extravagantă sau chiar o nebunie: că a fi nu e cu puțință decât înăuntrul propriei tale etnii.“

Două false despărțiri

Oricât mi-aș fi dorit un început rece, ordonat, substanțial, de catedră, nu-mi pot reprima impulsul liric, despletirea nostalgică și volutele evocative. La urma urmei, scriu o carte despre Cioran, nu despre Noica, așa că Nebunia își poate permite să dea în floare – sfidând Logica – la tot pasul.

Dincolo de cele umorale, ceea ce m-a exclus din lumea lui Noica și m-a împins cu irepresibilă violență înspre vâltoarele cioraniene a fost cenzura necruțătoare a filozofului de la Păltiniș. Acea mustrare doar aparent ghidușă – „cum poți să scrii o carte despre

Cuprins

Despre Cioran în casa lui Noica	7
Correspondența: manie sau fobie?	27
Umanul ca atracție morbidă	44
Eul din <i>Caiete</i> și „blestemul” ereditar	55
Eul din scrisori	62
România ca ecorșeu	78
Confesiune și feminitate	91
Aforistica și coregrafia epistolară	97
„O dragoste morbidă pentru viață”	113
„Armel Guerne, omul-epilog	135